

אוניברסיטת בר-אילן

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת ויקהל, תשס"ה
מספר 590מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

תרומת הנשים במעשה המשכן

בפרשת ויקהל מתגלות הנשים כנשות חיל אמתיות המוכנות לתרום ולנדב למשכן לא רק בכסף מזומן אלא גם בתכשיטים, בזהב ובמלאכת כפיים ממש.

מספר פעמים מציינת התורה בפרשה את פעילות הנשים ואת תרומתן לעבודת המשכן:

- * ויבאו האנשים על הנשים, כל נדיב לב, הביאו תָּח ונזם וטבעת וכּוּמָז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' (לה: כב).
- * וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויבאו מטוה את התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש (לה: כה).
- * וכל הנשים אשר נשא לָבָן אֶתְנָה בחכמה טוו את העִזִּים (לה: כו).
- * כל איש ואִשָּׁה אשר נדב לָבָם אֶתֶם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה' (לה: כט).

ההתנדבות והנתינה מקיפות וסוחפות, את כולם: את הנשים כמו את האנשים. אותה אישה שבפרשת העגל התגלתה בגדלותה, כאשר סירבה לתת את תכשיטיה (ראה המקור בפרקי דרבי אליעזר להלן), נזדרזה כעת לנדבם למשכן.

הרמב"ן מפרש "ויבאו האנשים על הנשים" שהאנשים נכרכו אחרי נשותיהם; הנשים הלכו ראשונות ונידבו את תכשיטיהן מתוך שמחה ואהבה. ועוד, הנשים מצויות יותר אצל תכשיטיהן והיו הללו מוכנים אצלן, ובשעה שהאנשים הביאו נדבתם, כבר הקדימו הנשים להביא את שלהן.

יש מפרשים "ויבאו האנשים על הנשים" - שבאו האנשים יחד עם הנשים. ומדוע באו יחד? שאם היו באות לבדן, לא היו הגבאים רשאים לקבל מהן, כי על-פי דיני צדקה אין גבאי צדקה האוספים כסף רשאים לקבל מנשים דבר חשוב ובעל ערך, בלא שקיבלו את הסכמת בעליהן לכך, שכן בקבלת הנדבה הזו עלול להיות משום גזל. ואפילו אם האישה רוצה לתרום מנכסים שבאו לה מבית אביה, אסור לה לתת בלי רשותו של הבעל (שו"ע סימן רמ"ח סעיף ד').¹ דין זה חל, כמובן, על אישה שאינה משתכרת, ומזונותיה על בעלה.²

¹ גם בשו"ת שמחת כהן חיו"ד ס' ב' ובשו"ת שבט הלוי ח"ו ס' קי"ח סי' ובשו"ת ברכות שמיים ח"ב ס' ע"ט. גבאי צדקה אינם רשאים לקבל צדקה מאישה נשואה בסכום גדול אלא רק בסכום מועט. וכל זה בסתם, אבל אם הבעל מוחה – אסור לקבל ממנה אפילו כל שהוא. שיעור סכום מועט שמוותר לקחת מהאישה (כשאין הבעל מוחה) הוא כל אחד לפי עניינו ולפי עושרו (שו"ת משנה הליכות מהדורא תניינא ח"ב ס' קל"ט). אם אומרת האישה לגבאי הצדקה שלא יגלה לבעלה שנתנת לו, אסור לקבל ממנה אפילו סכום מועט, כיוון שמוכן מדבריה שבעלה מקפיד על כך. ואם היא אומרת שהיא נותנת ברשות בעלה מקבלים את דבריה כנאמנת (שו"ת נו"ב מהדורא קמ"א יו"ד ס' ע"ב). יש להוסיף, שאם אישה מקבלת סכום כסף שבועי או חודשי מבעלה לצורכי הבית, ומכלכלת את הוצאותיה באופן שנותן ברשותה כסף לצדקה בלי לגרוע מצורכי הבית, מותר לה לחלק את כסף זה לצורכי צדקה, אף אם יודעת היא שבעלה מקפיד על כך. אישה

בפרשתנו מסופר שהנשים והאנשים הביאו "כל נדיב לב" – את נדיבות הלב יחד עם התרומה. התרומה ניתנה ברצון ובחשק רב, כי לבו של אדם ניכר גם בכיסו (בבלי עירובין סה, ע"ב: אמר רבי אילעאי: בשלשה דברים אדם ניכר: בכוסו, ובכיסו, ובכעסו).

בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד) כתוב שהנשים זכו בשמחת ראש חודש והן פטורות מעבודה בו, כי לא נתנו את תכשיטיהן למעשה העגל:

דן אהרן דין בינו לבין עצמו. אמר: אם אני אומר לישראל תנו לי כסף וזהב מיד הם מביאים, אלא הריני אומר להם תנו לי נזמי נשיכם ונזמי בניכם ובנותיכם והיה הדבר בטל ממנו. שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן, אלא אמרו להם אתם רוצים לעשות שקוץ ותועבה, שאין בו כח להציל לא שמעו להם, ונתן הב"ה שכון של נשים בעה"ז ובעה"ב, ומה שכר נתן להם לעה"ב לעה"ז שהן משמרות ראשי חדשים.

למשכן, למלאכת הקודש, נתנו הנשים בשמחה. ביום ר"ח ניסן הוקם המשכן ונעשה כחג, ובעקבותיו משמרות הנשים את כל ראשי החדשים בשנה.

יתרה מזאת, הנשים שחכמתן באותם ימים הייתה בפלך טוו מטווה, "ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך" (משלי לא: יט). בדרך כלל מקובל שטווים באמצעות פלך או נול שמסובבים את גלגליו ברגלים, ואילו כאן הנשים טוו את האריגים בידיהן. גם נשים עשירות אשר היו להן משרתות שיכלו לבצע עבורן מלאכה זו, טוו בידיהן משום חיבוב המצווה. ואלו שהייתה בהן חכמה יתרה טוו ישר מן העזים. לדברי רש"י (לה: כו) הייתה זו אומנות ייחודית, ואלה שטוו כך עשו זאת כי כולן היו מבקשות לעסוק במלאכת המשכן, וכדי שהמטווה יהא בטהרה – היו נשים אלה טוות במחובר לבעל החיים, כי אין בעלי חיים מקבלים טומאה. לכן, במלאכת הטווייה כתוב "וכל הנשים" – בלשון רבים (לה: כו), וכשמדובר במטווה התכלת כתוב "וכל אשה" – לשון יחיד (לה: כה), כי במטווה הרגיל יכולות היו לעסוק כל הנשים, בין הטהורות ובין הטמאות, ואילו במטווה התכלת והארגמן יכלו לעסוק רק הנשים הטהורות.

בספר הזוהר מובא שבשעה שהיו הנשים עושות במלאכתן, היו אומרות "זה למקדש"; "זה לפרוכת" וכו', כדי שעל-ידי דיבור פיהן תתקדש המלאכה.

גם חז"ל ראו חשיבות מיוחדת במעשה הצדקה והתרומה של הנשים בכלל, ולא דווקא בתרומה למשכן, ואמרו שזכותן גדולה משל האנשים, כי הן טורחות בהכנת דברי מאכל עבור העניים, מחלקות לחם, בשר ומלח, ואילו הגברים נותנים בדרך כלל מעות, שאין בהן עניין של טורח, ועל העניים לטרוח ולקנות את סעודתם במעות שקיבלו. משום כך גם הנאתן של הנשים ממעשה הצדקה מזומנת, מיידית ("מקרבא אהניית", רש"י כתובות פז, ע"ב ותענית כג, ע"ב).

בתלמוד ירושלמי (פסחים פ"ד ה"ט) מסופר שפעם נצרכו חכמים לנדבה. שלחו את רבי עקיבא ואחד מן החכמים עמו. ביקשו להכנס לביתו של בן מביא יין, שמעו קולו של ילד אומר לאביו, מה נקח לך היום (לסעודה)? אמר לו: עלשים (מין ירק) ולא משל היום אלא משל אתמול שהם כמושים ובזול. הניחוהו והלכו להם (כי חשבו שהוא עני) ולאחר שנדכו הכל חזרו ובאו אצלו. אמר להם: למה לא באתם אצלי בתחילה כשם שהייתם נוהגים? אמרו לו: כבר באנו ושמענו כך וכך. אמר להם: מה שביני לבין הילד יודעים אתם ולא מה שביני לבין בוראי. ואעפ"כ לכו ואמרו לה לאשתי ותתן לכם מדה של דינרים. הלכו ואמרו לה. אמרה להם: מה אמר לכם גדושה או מחוקה? אמרו לה: סתם אמר לנו ולא פרש. אמרה להם: אני אתן לכם גדושה. אם אמר גדושה הרי עשיתי כדבריו ואם לאו הריני מנכה את הגודש מכתובתי. כיוון ששמע בעלה כך כפל לה את כתובתה.

ניתן להבין שהתורה הבליטה את מעשה הנשים ותרומתן בעת עשיית המשכן, ללמדנו לדורות שבהקמת ביתו של אדם, שאף הוא כמקדש מעט, יש לאישה כוח עצום, פורה ומפריה.

אסתר וסרלאוף

המכינה הקדם אקדמית

